

Козана чаша за причастие от църквата „Св. Троица“, с. Койнаре, Силистренско

обаче не подхожда за друг предмет. Просто технически невъзможно апликирането ѝ дори ако разликата в размерите на полетата е един милиметър. Затова и всяка форма изисква своя филигранна украса. За добрия майстор, който умее да чертае и да рисува, това не е проблем, но за другите то е една тежка задача. И все пак чашите, украсени с филигран, пазени по нашите селски и градски църкви, представят едно неповторимо художествено богатство.

Същото може да се каже за онези по-редки екземпляри, украсени с цветни емайли, които свидетелствуват за стремежа на майстора-златар да избегне шаблонното повтаряне на еднакви форми, да постигне художествена оригиналност. Това довело до ажурната обработка на външната чаша, при много случаи и на основата.

Чаши за причастие има във всички църкви, но в голямото си множество те са занаятчийски изделия, а от по-късно време — и индустриални. Тук разглеждаме само някои чаши, в които е вложено изкуство.

Ритуални и църковни съдове

Архиерейска корона. Църковен музей, София

Това са съдове, свързани с религиозния ритуал и други църковни нужди. Формите им по обем не са големи. Някои от тях повтарят формите на домашните съдове, а други имат свои особености, свързани с предназначението им. При всички случаи силуетът им е изискан, частите са добре оразмерени и това показва, че предметите са работени от майстори със знание и художествен усет. Почти всички са изработени ръчно и имат украсена повърхност. За украсата са използвани различни техники и орнаменти от растителни и геометрични мотиви. И тук като особеност се явява украсата с цветни емайли. Тя е същата онази техника, различна от „вкопания емайл“ и от „клетъчния емайл“, която дава много интересни ефекти с потопената в емайла филигранна жица, която рисува орнамента. Както при обковките на египетския гелия и някои дарохранителници, и тук са използвани зелени, светлосини и тъмносини, кафяви и кремави емайли — една много богата гама, която обаче носи художествения ефект и мекия блясък на скъпоценните камъни.

Както се каза, тези съдини имат малки размери и често цялата им повърхност е покрита с емайли или с гравирани орнаменти. Те са работени през различни времена и носят стилните белези на епохата и на художествения център, от който произхождат. Към тях се отнасят короните, венците, вотивите и др.

Църковни дискоци

Църковните дискоци са кръгли или многоъгълни подноси с диаметър средно около 30 см. Служат за поднасяне на нафора на богомолците или за събиране на помощи за църквата. Най-често те са работени от златарите по поръчка на дарители и поднасяни на църквата по някакъв повод. Голяма част от намерените по църквите дискоци са от посребрена или калайдисана мед, но има и от сребро. Най-често на дъното на диска е изковано изображението на патрона на църквата или някаква сцена от Писанието. Периферията е украсена с лентов орнамент от растителни мотиви.

Най-характерен е т. нар. проскомидиен дискос на Бачковския манастир, в който е отбелязан възходът на художествените прояви в онази трудна робска обстановка. Изпълнен е от чипровския златар *Петър ІW* през 1644 г. По него може да се съди за художествените тенденции на златарското изкуство през XVII в. — пищна декорация, при която са използвани различни златарски техники, многоцветност, която се получава от емайлите и цветните камъни, филигранна

Дарохранителница във форма на храм. Църквата „Св. Царей“ във Врца

Три ковани изображения — „Рождество“, „Успение Богородично“ и „Разпятие“, по периферията на диска на Бачковския манастир от 1644 г. Музейна сбирка на Бачковския манастир

